

"Hukukullah" ve "hukuk-u ibad" kavramlarını açıklar mısınız?

Hukukullah: Bu tabirin iki anlamı var. **Birisi:** Hukukullah umuma taalluk edip, yalnız bir şahsa âid olmayan ahkâm demektir. Bunlar hukuk-u umumiyyeden ibarettir. Cenab-ı Hakk'a izafesi, tazim ve ehemmiyetine işaret içindir.

Bu hususta Risale- Nurd'a şu bahis geçiyor:

"Nasıl 'Hukuk-u Şahsiye' ve bir nevi 'Hukukullah' sayılan 'Hukuk-u Umumiye' namıyla iki nevi hukuk var. Öyle de: Mesail-i şer'iyede bir kısım mesâil, eşhasa taalluk eder; bir kısım, umuma, umumiyet itibariyle taalluk eder ki; onlara 'Şeâir-i İslâmiye' tabir edilir. Bu şeâirin umuma taalluku cihetiyle umum onda, hissedardır. Umumun rızası olmazsa; onlara ilişmek, umumun hukukuna tecavüzdür. O şeâirin en cüz'isi (sünnet kabilinden bir mes'elesi) en büyük bir mes'ele hükmünde nazar-ı ehemmiyettedir. Doğrudan doğruya umum âlem-i İslâma taalluk ettiği gibi, Asr-ı Saâdetten şimdiye kadar bütün eâzım-ı İslâm'ın bağlandığı o nurani zincirleri koparmağa, tahrib ve tahrif etmeye çalışanlar ve yardım edenler, düşünsünler ki, ne kadar dehşetli bir hatâyâ düşüyorlar. Ve zerre miktar şuuruları varsa, titresinler!.."(1)

Diğeri: Allah'ın kulları üzerinde olan hakkına denir. Bu hak ise ona kul olmak ve onun emir ve yasaklarına uymak anlamındadır.

Hukuk-u İbad: İnsanlarla olan muamelelerimizdeki haklar. Ferde ait olan hususi haklar. Her insanın şahsına ait temel hak ve hürriyetlerine denir. Diğer bir yönü de insanların birbirlerine karşı sorumlu olduğu haklardır.

İnsanın şahsi haklarının Allah tarafından garanti altına alınması ve onun emri ile tanzim edilmesi ciheti ile, hukuk-u ibad Hukukullah'ın kapsamı içindedir denilebilir; ama ikisini aynı veya eşit görmek mümkün değildir.

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup, Birinci Kısım, Sekizinci Nükte.](#)